

8. Vaskivska, H. O., Zakharchuk, N. V., & Kosianchuk, S. V. (2015). *Fundamentalizatsiia zmistu osvity u starshii shkoli v umovakh profilnoho navchannia* [Fundamentalization of the content of education in high school in terms of specialized training]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

Nedashkiivsky R. M.,
 orcid.org/0000-0001-7613-9250

LEADING DETERMINANTS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TRACTORS-MACHINERY OF AGRICULTURAL PRODUCTION

The article is devoted to one of the urgent problems of training future tractor drivers – the formation of their professional competence. The purpose of the article is to determine and substantiate the pedagogical conditions for the purposeful formation of professional competence of future tractor drivers of agricultural production. Factors have the potential ability to influence the course of psychological and pedagogical processes, and their effectiveness is provided by certain pedagogical conditions. Based on this position of scientists, the study first identified a set of factors influencing the formation of professional competence of future drivers-drivers, and then, based on the results of their analysis, substantiated the main pedagogical conditions for purposeful formation of this integrative quality.

The article considers the stages of scientific research to substantiate the pedagogical conditions, at the first stage of which a pilot study was conducted, which involved identifying the most important factors in the formation of professional competence of future tractor drivers. Based on experimentally determined factors, the following pedagogical conditions for the formation of professional competence of future tractor drivers of agricultural production were determined and theoretically substantiated: purposeful formation of positive motivation of students to master future professional activity; rational combination in the educational process of traditional and innovative technologies of training future tractor drivers of agricultural production; organization of advanced training of students by means of additional didactic forms (electives, special courses, studios, scientific circles, etc.); selection and structuring of the content of education on the basis of regulatory requirements of the educational standard and a variable regionally oriented component, the creation of a favorable information and educational environment for self-educational activities of students.

Key words: pedagogical conditions, factors, future tractor-driver, professional competence, expert assessment.

Дата надходження статті: 04.01.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Лузан П. Г.

УДК 124.5+316

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.162>

Свищ Л. О.*,
 orcid.org/0000-0002-4360-9700

ЦІННІСНІ ЗМІНИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ЦІННІСНОЇ ОСВІТИ

Сучасні зміни аксіологічних орієнтирів зумовлюють динамічні процеси переосмислення цінностей, ціннісних установок, змін змісту ціннісно-сислової сфери нашого сучасника. Відтак зростає значення аксіологічних досліджень та сфера застосування аксіологічного підходу. Особливого значення набувають дослідження впливу сучасних змін аксіологічних орієнтирів на освітні пріоритети вищої школи.

*© Свищ Л. О.

У статті показано, що процес ціннісних трансформацій в принципі не є прямолінійним і однозначним, а напруга між традицією та сучасністю залишається основою системи цінностей європейських суспільств. Аналіз спеціальної літератури дає підстави стверджувати, що мінливий світ, процеси, що в ньому відбуваються, – зіткнення глобалізації та національної самоідентифікації, інноваційних тенденцій і збереження традиційних цінностей, не можуть не зумовлювати зміну аксіологічних орієнтирів. При цьому формування ціннісних переваг особистості, конструювання засобами ціннісної освіти ціннісно-сміслової сфери людини створює вагомі передумови для її залучення у бажаний морально-етичний простір. Обґрунтовано думку, що ціннісна сфера людини має бути предметом постійної уваги з боку суспільства та держави, зокрема освітянської сфери. Обстоюється позиція, що особлива роль освіти у контексті формування ціннісно-сміслової сфери зумовлена і тим, що конструювання системи та ієрархії цінностей людині створює передумови для її адаптації у мінливому світі, що має принципове значення для духовної довершеності особистості. Показано, що розвиток ціннісної освіти є одним з ключових чинників модернізації вищої освіти.

На підставі здійсненого аналізу доведено, що ціннісні орієнтири в освітньому контексті постають засобами регуляції та регламентації освітньої діяльності, але лише у тому випадку, якщо відповідні цінності набули особистісного статусу, стали предметом переживання й переосмислення самими педагогами. Тому в умовах сучасних ціннісних трансформацій набуває особливого значення ціннісна підготовка вчителя, зокрема майбутніх викладачів іноземної мови, а необхідність наукових досліджень проблеми її практичної реалізації – особливої актуальності.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтири, ціннісно-сміслова сфера, ціннісна освіта, аксіологія, педагогіка.

Постановка проблеми. Зміна аксіологічних орієнтирів є типовою для початку ХХІ сторіччя, адже це доба різноманітних контроверз – зіткнення процесів глобалізації та національної самоідентифікації, інноваційних тенденцій і збереження традиційних цінностей, що, очевидно, зумовлюють динамічні процеси переосмислення цінностей, ціннісних установок, змін змісту ціннісно-сміслової сфери. Тут можна згадати концептуальну думку українського фахівця у сфері аксіології – Анатолія Ручки про те, що «ціннісний підхід до навколишнього середовища постійно опосередковується тими змінами, що відбуваються як на макросоцієтальному, так і на індивідуально-особистому рівнях» [6, с. 173]. Сучасні спеціальні дослідження показують принциповий вплив на ціннісну сферу наслідків глобальних змін початку ХХІ століття (зокрема, глобальна комунікація, міграція, міжнародні зв'язки) [7, с. 7]. Крім того, ціннісні зміни у світі відбувалися в останні десятиліття під впливом: 1) зниження ролі релігійних інститутів й авторитарних лідерів; 2) поширення демократії та зміцнення її інститутів; 3) зростання значення суспільної толерантності і гендерної рівності тощо [14]. В українських реаліях «такі неминущі цінності, як добро, благо, людина, праця, батьківщина, патріотизм почали підмінюватися антицінностями, такими, приміром, як безмежна воля, індивідуалізм, багатство, сила, влада, секс, містика тощо» [8, с. 10].

Між тим, мінливий світ, а разом з цим і зміна аксіологічних орієнтирів, є принциповою темою для вищої школи. Значення аксіологічних досліджень детерміноване тим фактом, що цінності, ціннісні орієнтації як провідні елементи ціннісно-сміслової сфери особистості виступають вагомими засобами засвоєння духовної культури суспільства, а включення аксіологічних підходів в освітній процес є запорукою перетворення культурних цінностей у стимули і мотиви практичної поведінки майбутніх фахівців. Зокрема, не може ігнорувати необхідність звернення до аксіологічного дискурсу сучасна професійна підготовка майбутніх іноземних філологів.

Аналіз досліджень. Результати експертних досліджень вказують на те, що «ціннісно-культурне поле українського суспільства характеризується суперечливим та дуже повільним відходом від пострадянських орієнтацій у сферах розбудови державного та політичного устрою, економіки, формування міжособистісних стосунків, правовій системі тощо» [7, с. 13]. Драматизм ситуації полягає в тому, що хоч Україна і заявила про шлях європейської та євроатлантичної інтеграції, втім, емпіричні дані соціологічних досліджень 2020 року показують, що саме наявна ціннісно-нормативна система виступає одним із бар'єрів руху в цьому напрямі, а ми ще далекі від засвоєння європейських цінностей (верховенство права, толерантність, відкритість до змін, самореалізація, індивідуальна відповідальність, взаємодопомога).

Між тим, саме освіта здатна виступати каталізатором культурних процесів й ціннісних перетворень. Недарма в багатьох авторів можемо знайти міркування про те, що педагогічна діяльність – це насамперед діалог між культурами, обмін культурними цінностями (а не просто передача знань, умінь і навичок). При цьому, як справедливо стверджує Марія Раковська, вчитель повинен бути носієм передової культури» [5, с. 179]. Водночас, реалізація завдання формування ціннісно-сислової сфери є вельми складною роботою і для освітньої системи, і для самої особистості. Як відзначав український науковець Валерій Скотний, ця робота «набагато складніша, ніж уявляється, оскільки система цінностей, яка заново формується, може стати життєздатною тільки в тому випадку, якщо нові її елементи є більш узагальненими, ніж ті, котрі ними замінені» [8, с. 10]. Отож особливого значення набувають сучасні дослідження впливу поточних змін й трансформацій аксіологічних орієнтирів на освітні пріоритети вищої школи.

Метою статті є концептуалізація впливу змін аксіологічних орієнтирів (що характерно для соціокультурної ситуації останніх десятиліть) на освітні пріоритети сучасної вищої школи. До основних завдань варто віднести: 1) визначення сутності змін аксіологічних орієнтирів; 2) з'ясування кореляції таких змін із ситуацією у вищій освіті; 3) показати теоретико-методичні та практичні наслідки для ролі ціннісної освіти у процесі професійної підготовки у вищій школі (зокрема іноземних філологів).

Виклад основного матеріалу. Передусім відзначимо, що процес ціннісних трансформацій у принципі не є прямолінійним і однозначним. Французькі соціологи Олів'є Галланд та Яннік Лемел на підставі комплексних досліджень стверджують, що зміна цінностей є контроверсійним процесом. Зокрема, теорії модернізації, розроблені в 50-60-х роках ХХ ст., припускали, що суспільства різних країн прагнуть сучасних цінностей, поступово відмовляючись від своїх традиційних цінностей. Утім, ця ідея конвергенції не знаходить підтвердження в європейських країнах, що засвідчують напрацьовані опитування щодо цінностей. Фактично, напруга між традицією та сучасністю залишається основою системи цінностей європейських суспільств [11].

З іншого боку, американський учений Клер У.Грейвз, автор теорії рівнів людського розвитку, обґрунтував системну модель розуміння розвитку еволюційної трансформації людських цінностей, у межах якої стверджує, що у відповідь на зміну умов життя люди розвивають нові системи цінностей, змінюючи власний рівень існування [12]. При цьому цінності Грейвз потрактував як мотиватори людської діяльності: мінливі під впливом довкілля, цінності міняють людину, щоразу виводячи її на новий рівень життя. Для нашого дослідження це важлива думка, адже доводить, що через цінності можна впливати на поведінку людини, скеровувати її життєві стратегії.

Британський дослідник Кеннет Чарльз Калман також обстоює позицію, що цінності змінюються та еволюціонують. При цьому є низка цінностей, що мають загальне схвалення і є незмінними впродовж тривалого періоду часу. Водночас, існує низка вторинних цінностей, що є дискусійними й мінливими [10]. Наприклад, Калман

вказує на те, що зменшується довіра до влади та її інститутів. Британській науковець також у своїй роботі говорить про нівелювання цінностей релігійної толерантності й расової терпимості, адже попри глобалізацію й інтернаціоналізацію, расова та релігійна нетерпимість є основним джерелом конфліктів у всьому світі.

Українська дослідниця Тетяна Кравченко обстоює позицію, що «в сучасному світі зміни стосуються насамперед значення науки та знання, влади над об'єктами та маніпулювання як масовою, так і індивідуальною свідомістю. Трансформується наукова картина світу, бачення життя не тільки з точки зору науковця, а і з точки зору звичайної людини – користувача мережі» [3, с. 147]. Внаслідок цього відбувається зміна цінностей як окремої людини, так і «епохи взагалі» (Т. Кравченко). На цьому тлі більшої категоричності набувають питання збереження людиною себе, власної індивідуальності, з одного боку, а з іншого – відкритим є питання моральних та духовних якостей сучасної людини, змісту її ціннісно-сміслової сфери, характеру аксіологічних орієнтирів. Вважаємо, що такий проблемний дискурс є вагомим стимулом спеціальної уваги до ціннісної проблематики.

Відомий американський дослідник Рональд Інглхарт на підставі проекту Світового дослідження цінностей WorldValuesSurvey, дійшов висновку про фундаментальні ціннісні трансформації у напрямку збільшення ваги цінностей раціональності, толерантності, довіри і участі громадян у процедурах ухвалення рішень у політичному та економічному житті [13]. Крім того, на переконання науковця, є підстави констатувати гальмування процесів атомізації суспільства й ренесансу на практиці тих ідей, що зважають на соціальну сутність людини. Ця тенденція здобула визначення як формування неогуманістичного світогляду, що спрямований не тільки на особистість, а й на соціальну систему.

Варто відзначити, що концепція ціннісних змін Рональд Інглхарта не єдина. У спеціальній літературі, як вказує Анатолій Ручка, представлені й інші концепції ціннісних змін, бачення їхньої сутності та детермінант, а також наслідків зміни аксіологічних орієнтирів для індивіда та суспільства в цілому. Так, відома німецька дослідниця громадської думки Елізабет Ноель-Нойман з меншим оптимізмом ніж Інглхарт, ставиться до сучасних ціннісних змін, вказуючи на те, що повна відмова від традиційних цінностей на користь цінностей саморозвитку призводить до соціальної дезінтеграції [6, с. 173].

Прагматичною моделлю можна назвати модель ціннісної зміни у розвинутих суспільствах, автором якої є німецький соціолог Гельмут Клагес. Ключовим поняттям його моделі є поняття «ціннісний синтез», ґрунтуючись на яке дослідник стверджує, що «старі й нові цінності не обов'язково перебувають в опозиції одна до одної, а можуть у ментальності багатьох людей (насамперед у активних реалістів) створювати продуктивну взаємодію і відповідним чином мати прояв у їхній реальній поведінці» [6, с. 176]. Зауважимо, що концепція Клагеса виглядає доволі продуктивною в українському контексті. Як було вказано вище, ціннісно-культурне поле українського суспільства і досі містить цінності різні за змістом й подекуди контрверсійні [7]. Вказану проблемну ситуацію не слід ігнорувати, а концепт «ціннісного синтезу» Клагеса відкриває шлях для її практичного вирішення. Шляхом глибокої й ґрунтовної ціннісної освіти можливо на практиці досягнути ефекту ціннісного синтезу, коли ціннісно-сміслова сфера стає простором синтезу традиційних та модернових цінностей.

Неможливо пройти і повз твердження української дослідниці Надії Заріцької, що зміна цінностей, як показано вище, є типовим для сучасного суспільства, править основою для формування нових стилів життя та відповідних їм практик. При цьому Заріцька потрактує стиль життя «як цілісний комплекс соціальних практик, що відповідають, з одного боку, об'єктивній позиції індивіда в багатовимірному соціокультурному просторі, а з іншого його власними суб'єктивними уявленням про

цю свою позицію» [2, с. 125]. З означеного можна зробити висновок, що цінності й ціннісні орієнтації можуть бути засобами поведінкової детермінації та корекції.

Формування ціннісних преференцій особистості, конструювання за допомогою засвоєння і прийняття певних цінностей ціннісно-сміслової сфери людини створює вагомі передумови для її залучення у бажаний морально-етичний та поведінковий простір. Іншими словами, через засвоєння цінностей гуманізму особистість може прийти до внутрішньої й зовнішньої гармонії, натомість занурення у світ антицінностей призводить її до антисоціального способу життя й саморуйнації. Наступний висновок полягає в тому, що ціннісна сфера людини має бути предметом постійної уваги з боку суспільства та держави, зокрема з боку освітянської сфери, адже формування гуманістичних за змістом, соціально прийнятних за своїм характером цінностей сприяє суспільній стабільності і, водночас, створює передумови для суспільного поступу. Особлива роль освіти у контексті формування ціннісно-сміслової сфери, зумовлена і тим, що конструювання системи цінностей, яка дає людині життєві орієнтири, має принципове значення для її духовної та моральної довершеності.

Крім того результати спеціальних досліджень показують, що освіта, зокрема вища, створює той простір, в якому відбувається динамічний розвиток цінностей та ціннісних орієнтацій. Отож ми поділяємо позицію, що «основними функціями якості вищої освіти... мають бути не лише якість викладання, професійної підготовки та дослідницької роботи, а й якість формування ціннісно-сміслової сфери студентів, їх смислово-життєвих орієнтацій, спрямованих на спроможність навчатися впродовж життя» [4, с. 112].

Звернення до ціннісної проблематики є типовим для сучасного академічного середовища. Експерти вказують на те, що нині університети стикаються з надзвичайними викликами та невизначеністю (мінливість національної та міжнародної політики; посилення університетської конкуренції; виклики технологічного й комунікаційного характеру) [15]. До того ж, така проблематика знайома університетам у всьому світі, незалежно від їх традицій, культур, стилів діяльності та місій. Це, зрештою, є ще одним аргументом щодо необхідності особливої уваги до аксіологічної проблематики у контексті організації вищої освіти, зокрема професійної підготовки майбутніх філологів. Йдеться про визначення змісту та характеру ціннісної підготовки, формулювання актуальних аксіологічних орієнтирів, які відповідали б актуальній суспільній практиці, корелювали з принципами й завданнями сучасної професійної педагогічної підготовки фахівців з іноземної філології, сприяли формуванню у них аксіологічних компетентностей та розвиненої ціннісно-сміслової сфери.

Не буде перебільшенням стверджувати, що розвиток ціннісної освіти можна вважати одним із ключових чинників модернізації вищої освіти на сучасному етапі. Зважаючи на динамічні зміни аксіологічних орієнтирів, перегляд цінностей та їхніх ієрархій, нині особливої актуальності набувають аксіологічні знання. У сучасному освітньому процесі вихідними, концептуальними положеннями є ціннісно-цільові орієнтири, спрямовані на формування професійних (зокрема, аксіологічних) компетентностей та розвиток ціннісно-сміслової сфери особистості майбутнього фахівця. Звернення до аксіознань на етапі професійної підготовки у вишах сприятиме формуванню ціннісного базису, забезпечуватиме здатність до ефективної орієнтації в аксіологічному дискурсі, формуванню розвиненої ціннісно-сміслової сфери особистості.

Вказане однаковою мірою стосується професійної підготовки у різних галузях, але особливо – у педагогіці. Ціннісній дезорієнтації, що має значні потенції у зв'язку зі змінами аксіологічних орієнтирів, можна зарадити належним чином організованою ціннісною освітою, зокрема через відповідне аксіологічне наповнення навчальних планів

і конкретних дисциплін. Як відзначає український дослідник Віктор Дем'янюк, «формування ціннісно-сислової сфери особистості засобами вищої освіти (тобто шляхом вивчення відповідних дисциплін навчального плану та участі у продуманих та системно організованих заходах поза навчальним процесом) відбувається через раціональне засвоєння науково представлені системи знань та емоційне переживання різноманітних життєвих ситуацій, що пропонуються в межах позаурочних заходів» [1, с. 26]. Аксіологічне наповнення предметів начального плану на тлі застосування сучасних інноваційних засобів навчання, безперечно, визначатимуть становлення і розвиток як професійних компетентностей, так і аксіологічної культури й ціннісно-сислової сфери особистості студента.

Додамо, що нових підходів вимагає і сама ціннісна освіти. Оскільки ми визнали тезу, що зміна аксіологічних орієнтирів і цінностей є закономірним процесом, так само закономірною є необхідність відповідної аксіологічної підготовки майбутніх фахівців різних галузей, а особливо майбутніх освітян (зокрема, іноземних філологів). Варто також пам'ятати, що «ціннісні виміри вчителя на макро- і мікрорівнях уможливають визначення ним не тільки загальнопедагогічної мети, основних підходів у реалізації професійних завдань, а й вибір конкретних навчально-виховних технологій, методів та прийомів, стилю педагогічної взаємодії» [9, с. 12]. Ціннісні орієнтири в освітньому контексті виступають засобами регуляції та регламентації освітньої діяльності, але лише у тому випадку, якщо відповідні цінності набули особистісного статусу, стали предметом переживання й переосмислення самими педагогами.

В умовах динамічних змін, зокрема аксіологічного змісту, ціннісна професійна підготовка вчителя, в тому числі майбутніх викладачів іноземної мови, набуває особливого значення, а необхідність наукових досліджень проблеми її практичної реалізації – особливої актуальності. Мінливий світ, очевидні зміни аксіологічних орієнтирів спричинюють необхідність змін у системі освіти, стратегії професійної підготовки у вищій школі. Визнання впливу зміни аксіологічних орієнтирів в сучасному світі на освітнє середовище зумовлює звернення до ціннісної теорії – аксіології, а також робить аргументованим надання освітньому процесу аксіологічного виміру. Показово, що західні експерти звертають увагу на те, що цінності й ціннісна освіта мають особливе значення у поширенні й утвердженні морально-етичних ідей західного суспільства. Освітні заклади розглядаються як важливе джерело свого роду акультурації, тобто процесу зміни духовної культури особистості здобувача освіти, що відбувається при безпосередньому його контакті з різними ціннісними й культурними системи [16, с. 58].

Висновки. Викладене вище доводить, що зміни аксіологічних орієнтирів, що є характерним цивілізаційним трендом, актуалізують проблематику належної на це реакції з боку освітніх інститутів. Нового значення набуває ціннісна освіта як головний засіб формування ціннісно-сислової сфери особистості. Освітні програми професійної підготовки у вищій школі мають сприяти формуванню надійного ціннісного базису, забезпечувати умови формування розвиненої ціннісно-сислової сфери особистості.

Переконані, що ціннісній дезорієнтації, яка має значні потенції у зв'язку зі змінами аксіологічних орієнтирів або взагалі через суспільну ціннісну невизначеність, можна зарадити належним чином організованою ціннісною освітою. Остання має всі потенції для формування моральних, творчих, успішних і компетентних професіоналів, готових до життя й професійної діяльності у культурно й ціннісно різноманітному суспільстві. Отож на ціннісну освіту покладається практичне вирішення завдання формування ціннісно-сислової сфери й ціннісно-сислового досвіду майбутніх філологів. Водночас, організація ціннісної освіти зумовлює необхідність спеціальної уваги до навчально-методичної такої складової професійної підготовки мовників в умовах зміни аксіологічних орієнтирів. Означене наукове завдання потребує спеціального дослідження філософсько-теоретичних основ формування ціннісно-

сміслового досвіду майбутнього іноземного філолога, чому буде присвячено нашу подальшу дослідницьку роботу.

Список використаних джерел:

1. Дем'янюк В. В. Професійно-ціннісна підготовка як практичний засіб формування ціннісно-сміслової сфери майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. Випуск № 14. С. 23–28.
2. Заріцька Н. Ю. Зміна смисложиттєвих цінностей як передумова появи альтернативних стилів життя, заснованих на добровільній мобільності. *Грані*. 2014. № 2. С. 123–126.
3. Кравченко Т. О. Становлення цінностей сучасної людини в добу інформаційно-мережевого суспільства. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2014. № 2. С. 141–151.
4. Пелех Ю. В., Кукла Д. Система цінностей майбутнього фахівця і його місце на сучасному ринку праці. Рівне: Волинські обереги, 2019. 184 с.
5. Раковська М. А. Концептуалізація філософського погляду на проблему формування аксіологічного потенціалу професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 130. С. 176–180.
6. Ручка А. Цінності та ціннісна зміна у сучасному суспільстві. *Культурологічна думка: щорічник наукових праць*. 2013. № 6. С. 172–179.
7. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні. Київ: Український центр європейської політики, 2020. 216 с.
8. Скотний В. Аксіологічні орієнтири особистості: суперечності плюралізму. *Молодь і ринок*. 2010. № 7–8. С. 7–11.
9. Хоружа Л. Л. Аксіологічні орієнтири професійної підготовки педагога (наукові ідеї доктора педагогічних наук, професора, академіка НАПН України О. Я. Савченко). *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2017. № 28. С. 12–15.
10. Calman K. C. Evolutionary ethics: can values change. *J Med Ethics*. 2004. № 30. P. 366–370. URL: <https://erickson.ru/publications/articles/articles-professionals/13095-spiral-dynamics-code/>
11. Galland O., Lemel Y. Tradition vs. Modernity: The Continuing Dichotomy of Values in European Society. *Dans Revue française de sociologie*. 2008. № 5 (Vol. 49). P. 153–186.
12. Graves, C. W. Levels of Existence: an Open System Theory of Values. *The Journal of Humanistic Psychology*. 1970. Vol. 10, № 2. P. 131–155.
13. Inglehart, R., Baker, W. E. Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*. 2000. № 65. P. 19–51.
14. Inglehart, R., Welzel, C. Changing mass priorities: The link between modernization and democracy. *Reflections*. 2010. № 8 (2). P. 551–567.
15. Living values in higher education institutions. OBSERVATORY MAGNA CHARTA UNIVERSITATUM. URL: <http://www.magna-charta.org/resources/files/living-values-prospectus>
16. Porter J. Reschooling and the Global Future: politics, economics and the English experience. Oxford: Symposium Books, 1999. 128 p.

References:

1. Demyanyuk, V. V. (2018). Profesiino-tsinnisna pidhotovka yak praktychnyi zasib formuvannia tsinnisno-smyslovoi sfery maibutnix fakhivtsiv [Professional-value training as a practical means of forming the value-semantic sphere of future specialists]. *Cherkaskoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*, 14, 23–28 [in Ukrainian].
2. Zaritska, N. Yu. (2014). Zmina smyslozhyttievykh tsinnostei yak peredumova poiavy alternatyvnykh styliv zhyttia, zasnovanykh na dobrovillnii mobilnosti [Change of meaningful life values as a precondition for the emergence of alternative lifestyles based on voluntary mobility]. *Hrani*, 2, 123–126 [in Ukrainian].
3. Kravchenko, T. O. (2014). Stanovlennia tsinnostei suchasnoi liudyny v dobu informatsiino-merezhevoho suspilstva [Formation of values of a modern person in the age of information and network society]. *Filosofiiia nauky: tradytsii ta innovatsii*, 2, 141–151 [in Ukrainian].
4. Pelekh, Yu. V., & Kukla, D. (2019). *Systema tsinnostei maibutnoho fakhivtsia i yoho mistse na suchasnomu rynku pratsi* [The value system of the future specialist and his/her place in the modern labour market]. Rivne: "Volynski oberehy" [in Ukrainian].

5. Rakovska, M. A. (2015). Kontseptualizatsiia filosofskoho pohliadu na problemu formuvannia aksiolohichnoho potentsialu profesiinoi pidhotovky [Conceptualization of the philosophical view on the problem of formation of axiological potential of professional training]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, 130, 176–180 [in Ukrainian].
6. Ruchka, A. (2013). Tsinnosti ta tsinnisna zmina u suchasnomu suspilstvi [Values and value change in modern society]. *Kulturolohichna dumka. Shchorichnyk naukovykh prats*, 6, 172–179 [in Ukrainian].
7. Akulenko, L., Balakirieva, O., Volosevych, I., Dmytruk, D., Kostiuhenko, T., Latsyba, I., Pavlova, D., & Shurenkova, A. (2020). *Svitove doslidzhennia tsinnosti 2020 v Ukraini* [World Values Survey 2020 in Ukraine]. Kyiv: Ukrainskyi tsentr yevropeiskoi polityky [in Ukrainian].
8. Skotny, V. (2010). Aksiologichni orientiri osobistosti: superechnosti pluralizmu [Axiological guidelines of personality: contradictions of pluralism]. *Youth and the market*, 7–8, 7–11 [in Ukrainian].
9. Khoruzha, L. L. (2017). Aksiologichni orientiri prophesiynoi pidgotovki pedagoga (naukovi idei doktora pedagogichnih nauk, prophesora, akademika NAPN Ukrainu O. Y. Savchenko) [Axiological guidelines for teacher training (scientific ideas of O. Ya. Savchenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine)]. *Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*, 28, 12–15 [in Ukrainian].
10. Calman, K. C. (2004). Evolutionary ethics: can values change. *J Med Ethics*, 30, 366–370 [in English].
11. Galland, O., & Lemel, Y. (2008). Tradition vs. modernity: the continuing dichotomy of values in European society. *Dans Revue française de sociologie*, 5/49, 153–186 [in English].
12. Graves, C. W. (1970). Levels of Existence: an open system theory of values. *The Journal of Humanistic Psychology*, 10/2, 131–155 [in English].
13. Inglehart, R., & Baker, W. E. (2000). Modernization, cultural change, and the persistence of traditional values. *American Sociological Review*, 65, 19-51 [in English].
14. Inglehart, R., & Welzel, C. (2010). Changing mass priorities: the link between modernization and democracy. *Reflections*, 8 (2), 551-567 [in English].
15. Living values in higher education institutions (2020). Observatory magna charta universitatum. Retrieved from <http://www.magna-charta.org/resources/files/living-values-prospectus> [in English].
16. Porter, J. (1999). *Reschooling and the Global Future: politics, economics and the English experience*. Oxford: Symposium Books [in English].

Svyshch L. O.,

orcid.org/0000-0002-4360-9700

VALUE CHANGES AS DETERMINANTS OF VALUE EDUCATION

The current changes in axiological principles determine the dynamic processes of rethinking values, and changing the content of value-semantic sphere in the contemporary society. Therefore, the importance of axiological research and the application of axiological approach is growing. The studies aimed at conceptualizing the impact of modern changes in axiological principles on the educational priorities in higher education are gaining particular significance. Consequently, a practical attempt at such conceptualization has been made, based on sociological, axiological and pedagogical research and publications of Ukrainian and foreign scientists.

The process of value transformations has shown not to be straightforward and explicit in principal, and the tension between tradition and modernity remains the basis of the value system in European societies. At the same time, special literature analysis gives grounds to assert that the changing processes in the world, being the clash of globalization and national self-identification, innovative trends and preservation of traditional values, conflicts of individual and team interests, could not but affect the changes in axiological principles. They shape the value preferences of an individual, forming the value-semantic sphere of a person by assimilation and acceptance of certain values, and creating the important preconditions for involvement in the desired moral, ethical and behavioral space. Subsequently, it is substantiated that the state and society should pay constant attention to the value sphere of a person, particularly in the educational area. The paper advocates the position that the special role of education in the context of value-semantic sphere is due to the fact that formation of value system shapes life principles of a person, is an adaptation prerequisite

for a changing world, and is essential for the spiritual and moral perfection and personal autonomy. Additionally, the development of value education can be considered one of the key factors in modernization of higher education at the current stage.

Finally, on the ground of the analysis, it has been revealed that value principles in educational context are the means of regulation and governing the educational activities, if the relevant values have acquired personal status and became the subject of experience and rethinking by the educators. Thus, in terms of the dynamic changes, particularly in axiological content, professional value training for teachers, including the teachers of foreign languages, is of a great significance, and the necessity of scientific research of its practical realization acquires special importance.

Key words: values, value principles, value-semantic sphere, value education, axiology, pedagogy.

Дата надходження статті: 23.12 2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Пелех Ю. В.

УДК 378:041:51

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.163>

Слюсаренко М. А.^{*},

orcid.org/0000-0003-0288-5482

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ ОСВІТНЬОЇ ТА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – СТРАТЕГІЯ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

У статті розглянуто систему управління освітньою і самоосвітньою діяльністю професійної спрямованості в умовах університету, проаналізовано специфіку управління, особливості та відмінності освіти і самоосвіти у підготовці майбутніх учителів фізики до професійної діяльності; конкретизовано управлінські функції, зміст, методи та форми управління взаємодією навчального та самоосвітнього процесів у підвищенні якості підготовленості майбутніх учителів фізики до педагогічної праці. Конкретизовано процеси соціалізації, професійного зростання майбутніх учителів фізики в умовах організації освіти й самоосвіти в університеті, сутність, зміст, характер спрямованості та управління цими процесами.

Акцентовано увагу на різних аспектах соціалізації, професійної спрямованості навчання і самоосвіти, можливостях управління в забезпеченні якості освіти і конкурентоспроможності майбутніх учителів фізики.

У дослідженні зроблено висновок, що управління взаємодією забезпечує розвиток і самовдосконалення людини під час засвоєння знань, умінь та навичок, що відбуваються у взаємодії із випадковими, відносно керованими і цілеспрямовано створюваними умовами життя й набуття професійного досвіду.

Взаємодія освітнього процесу й самоосвітньої діяльності стимулює прояв соціально-контрольованої соціалізації як процесу набуття майбутніми вчителями фізики професійного досвіду та розвиток їх потенціальних можливостей, що відбувається в різних установах педагогічної сфери.

Управління взаємодією цими процесами поєднує в собі сукупність певних стандартів управління навчальним закладом, організації управлінської діяльності, використання технічних засобів, дотримання вимог щодо стосунків з учасниками освітньої та самоосвітньої діяльності з урахуванням норм і принципів етики, естетики та права.

Наголошено, що сфера діяльності викладача передбачає не просто творчий підхід до виконання поставлених завдань, але й прояв менеджерського таланту, управлінських дій,

^{*}© Слюсаренко М. А.